

BirdLife Suomi ry BirdLife Finland rf
Annankatu 29 A 16, 00100 HELSINKI
Puh. (09) 4135 3300, fax (09) 4135 3322
Sähköposti: toimisto@birdlife.fi
www.birdlife.fi

Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi metsästyslain sekä rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (valkoposkihanhet ja merimetsot)

BirdLife Suomi kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto lakiesitysluonnoksesta ja toteaa asiasta seuraavaa:

Hallitus esittää valkoposkihanhen ja merimetsan siirtämistä luonnonsuojelulaista metsästyslakiin ja sallisi lajien laajamittaisen tappamisen vahinkojen estämiseksi ilman tapauskohtaisia poikkeuslupia. Ampuminen sallittaisiin myös keväällä ja kesällä. valkoposkihanhea saisi metsästää ilman ajallisia, määrällisiä ja jopa lähes ilman alueellisia rajoituksia. Esityksellä valkoposkihanhesta tehtäisiin Suomen heikoiten suojeltu lintulaji ja myös merimetsan ampuminen sallittaisiin laajasti syysaikaan.

BirdLife pitää esitystä lainvastaisena ja luontokatoa voimistavana. Lintujen yleinen suojelutilanne heikkenisi huomattavasti, sillä metsästyksen vaikutukset ulottuisivat myös kaikkiin muihin samoilla alueilla esiintyviin suojeltuihin lajeihin. Kontrollitoimaton metsästys häiritsisi linnustoa vuodenkierron herkipäähän aikaan linnuille tärkeillä levähdys- ja pesimäalueilla, mistä syntyisi luontovahinkoa ja luontokadon kiihtymistä.

Esityksellä heikennettäisiin keskeisesti luonnonsuojelujärjestelmää sekä oikeusvaltiota. Muutoksen myötä häviäisi tapauskohtainen harkinta ja kansalaisten, järjestöjen ja muiden toimijoiden mahdollisuus vaikuttaa. Muutos on oikeusvaltioperiaatteen vastainen eikä kunnioita perustuslaissa ja Århusin sopimuksessa säädettyjä oikeuksia vaikuttaa ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

Vaikka lakiesitys koskee suoraan vain kahta lajia se uhkaa koko lintujen suojelemiseksi laadittua järjestelmää ja asettaa vakavan uhan sille, että muita luonnonsuojelulaissa tai metsästyslaissa olevia lintulajeja siirretään myöhemmin saman käytännön piiriin.

Esitys on lintudirektiivin vastainen. EU:n lintudirektiivi sallii poikkeukset vain silloin, kun syntyy vakavia vahinkoja, joiden estäminen ei ole muilla keinoilla mahdollista, ja vakavan vahingon riski on arvioitava tapauskohtaisesti. EU-lainsäädännön vastaista yleistä tappo-oikeutta ilman tapauskohtaista arviointia ei voi sallia, vaan tilanteet on vastaisuudessakin ratkaistava poikkeuslavin. Lajien siirto metsästyslakiin olisi muodollinen toimi, joka ei muuta asiantilaa EU-lainsäädännön osalta. Esityksessä ei ole huomioitu hallinto-oikeuden EU-lainsäädännön tulkintoja ja reunaehtoja, jotka eivät häviä siirtämällä lajit metsästyslakiin. Lajeja ei tarvitse siirtää metsästyslakiin, koska luonnonsuojelulaki ei salli poikkeusluvalla

ammuttujen lintujen käyttämistä ravinnoksi. Asia voidaan ratkaista muuttamalla luonnonsuojelulakia (89 §) siten, että poikkeuslupapäätöksessä voidaan sallia ammuttujen lintujen hyödyntäminen ravintona.

Yleisen tappo-oikeuden sijaan on tarpeen tehostaa poikkeuslupakäytäntöjä. On kehitettävä sähköisiä hakupalveluja, varmistettava riittävät resurssit lupien käsittelyyn ja poistettava hallinnosta päällekkäinen luvitusjärjestelmä keskittämällä kaikki lintuja koskevat poikkeusluvut lupa- ja valvontavirastoon.

Esitys kärjistää yhteiskunnallista konfliktia ja heikentää luottamusta. Esitys todennäköisesti myös lisää valkoposkikihanhien aiheuttamia maatalousvahinkoja sekä tekisi tyhjäksi vuosien työn valkoposkikihanhien esiintymisen hallitsemiseksi ja sosiaalisen konfliktin ratkaisemiseksi keskeisillä ongelma-alueilla. Suomessa tarvittaisiin kaikkien keskeisten intressiryhmien yhdessä hyväksymiä ratkaisuja sen sijaan, että tilannetta kärjistetään esitetyllä tavalla.

Maa- ja metsätalousministeriö on lakimuutoksen perusteluissa jättänyt huomioimatta keskeisten tutkimusten tuloksia. Esityksen vaikutusten arviointi on myös riittämätön. Kyse on huomattavan suuresta lainsäädäntömuutoksesta, joka edellyttää riippumatonta, tutkimustietoon ja EU-lainsäädäntöön perustuvaa analyttistä vaikutusarviointia.

Esityksen EU-lainmukaisuudesta on pyydetty lausunnot EU:n komission ympäristöasioiden pääosastolta ja oikeuskanslerinvirastolta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

VAIKUTUS MUUHUN LUONTOON

Lintujen yleinen suojelutilanne heikkenisi perustavanlaatuisesti, sillä valkoposkikihanhien ja osin myös merimetson kevät- ja kesäaikaisen metsästyksen vaikutukset ulottuisivat kaikkiin muihin samoilla alueilla esiintyviin lajeihin. Ampumisesta syntyvät äänet pelottavat lintulajien lepäilyä, ruokailua, valmistautumista pesintään ja pesimistä. Kontrollioimaton metsästys kiistatta häiritsisi linnustoa niiden vuodenvaihteen herkipäähän aikaan linnuille tärkeillä levähdys- ja pesimäalueilla. Tämä luonnonsuojelulla kielletty häirintä johtaisi pesinnästä ja pesäpaikasta luopumiseen, heikkoon pesimätulokseen ja näiden kautta populaatioiden pienenemiseen sekä kiihdyttäisi luontokatoa.

OIKEUSVALTION HEIKENTÄMINEN

Käytännössä esityksellä luovuttaisiin merimetson ja valkoposkikihanhien osalta lähes koko poikkeuslupajärjestelmästä, tapauskohtaisesta arvioinnista ja kansalaisten mahdollisuudesta vaikuttaa ympäristöasioihin. Poikkeuslupien säädöspohja tulee lintudirektiivin lisäksi perustuslaista, jonka mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon. Mahdollisuus vaikuttaa viedään, jos tappaminen ilman poikkeuslupamenettelyä sallitaan hallituksen esityksen mukaisesti. Päätöksiä, joihin kansalaiset voisivat hakea muutoksia, ei enää olisi. Tämä on huomattava heikennys oikeusvaltiolle. Århusin sopimuksen ja Suomen perustuslain mukaan kansalaisilla on oikeus vaikuttaa ympäristöä koskeviin asioihin.

EU-LAINSÄÄDÄNNÖN REUNA-EHDOT

Esitys on ristiriidassa EU:n lintudirektiivin kanssa. Lintudirektiivin reunaehdot on kansallisesti toteutettava luonnonsuojelu- ja metsästyslaeissa. EU-lainsäädäntö ei salli minkään lintulajien tappamista lintulajien kevätmuutto- ja pesimäaikana, ja myös tahallinen lajien tilaan vaikuttava häirintä on kielletty. Tappaminen on sallittua vain silloin, kun tappamisella estetään vakavan vahingon syntyminen eikä vahinkoa voida muilla keinoilla

estää. Vakavan vahingon riski on arvioitava tapauskohtaisesti ja poikkeuksen laajuus on sidottava siihen, mikä on välttämätöntä ongelman ratkaisemiseksi. Yleinen poikkeus voidaan myöntää lähinnä vain tarkkaan rajatuille alueille, kuten lentoasemille lentoturvallisuusperustein.

Hallituksen esitysluonnoksessa on esitetty valikoidusti komission vuonna 2008 ja 2026 julkaisemia lintudirektiivin tulkintaohjeita. Uudenkin ohjeen keskeinen sisältö on, että poikkeuksia voidaan myöntää vain silloin, kun on kyse vakavista vahingoista tai perustellusta vakavan vahingon riskistä, jonka estämiseksi ei ole muuta tyydyttävää ratkaisua. Hallituksen esityksessä jää varmistamatta se, että poikkeusta käytetään vain silloin, kun kyse on vakavasta vahingosta, jonka estämiseksi ei ole vaihtoehtoa. Toisin kuin hallituksen esityksessä annetaan ymmärtää, ohje ei anna selkänöjää esityksen mukaiselle laajamittaiselle tappamiselle ilman tarkkaa suunnittelua ja tapauskohtaista arviota riskin vakavuudesta ja tappamisen vaikutuksista.

Hallinto-oikeudet ovat päätöksissään arvioineet, milloin EU-lainsäädäntö sallii poikkeukset lintujen suojelusta, mitkä keinot ovat mahdollisia ja millaisissa tapauksissa vakavien vahinkojen riski syntyy. Nämä oikeuden toteamat lainsäädännölliset reunaehdot eivät häviä säätämällä merimetso ja valkuposkihanhi vapaammin metsästettäväksi lajiksi, koska reunaehdot tulevat EU:n lintudirektiivistä.

Valkoposkihanhiin ruokailualueilla ja niiden välittömässä läheisyydessä esiintyy runsaasti muita lintulajeja, joista valtaosa ampumisesta syntyvät äänit pelottavat häiriten niiden lepäilyä, ruokailua, valmistautumista pesintään ja pesimistä. Valkoposkihanhiin poikkeuslupia koskevien hallinto-oikeuden päätösten mukaan ampuminen on muihin lintuihin kohdistuvaa, luonnonsuojelulla ja lintudirektiivissä kiellettyä tahallista häiritsemistä vaikka toiminnan tarkoituksena olisi valkoposkihanhiin ampuminen.

Lakiesityksessä on sivuutettu muiden lajien suojasta syntyvä vaatimus siitä, että esityksen mukainen valkoposkihanhiin tappaminen keväällä ja kesällä vaatisi yleensä myös lupa- ja valvontaviraston luvan muiden lintudirektiivillä ja luonnonsuojelulla rauhoitettujen lintulajien häirintään.

Suomi vaarantaa koko lintudirektiivin rikkomalla sen keskeisiä periaatteita, kuten 9 artiklan poikkeusperusteita ja lintulajien pesimäaikaista suojaa. Suomi on jo tuomittu kahdesti kevätmetsästyksen liittyvien velvoitteiden rikkomisesta EU-tuomioistuimessa (C-344/03 ja C-217/19). Lintudirektiivin asettamat tappamista koskevat reunaehdot ovat olleet keskeinen työkalu esimerkiksi pitkäaikaisessa taistelussa Välimeren alueen pikkulintupyynnin lopettamiseksi. Suomi ei voi vaatia muita jäsenvaltioita noudattamaan direktiiviä ja samalla itse toimia direktiivin vastaisesti.

POIKKEUSLUPAKÄYTÄNTÖJEN KEHITTÄMINEN

Hallituksen esitys murentaa lintujensuojelun perustaa. Lintujen aiheuttamia vakavia vahinkoja on vuosikymmenet hallittu tapauskohtaisin poikkeuslupin, joissa on arvioitu muun muassa vahingon merkittävyyttä, keinoja vahingon ehkäisemiseksi sekä määritelty ajankohdat ja keinot, jolloin poikkeuksia voi toteuttaa.

Poikkeuslupia koskevassa lupaharkinnassa arvioidaan esimerkiksi, vaikuttaako toiminta haitallisesti ihmisiin, muihin eläinlajeihin, tärkeisiin luontokohteisiin, luonnonsuojelun alueisiin tai EU:n Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden luontoarvoihin. Luvat ovat viranomaispäätöksiä, joiden lainmukaisuuden muun muassa luvan hakijat ja luonnonsuojelujärjestöt ovat voineet hallinto-oikeudesta tarkistaa, mikäli luvissa on ollut epäselvyyksiä.

Hallituksen esityksessä kohdassa 2.2. (s. 11) arvostellaan poikkeuslupamenettelyjä valkoposkihanhiin ja merimetson osalta toimimattomiksi, koska viranomaisen on arvioitava

jokaisessa yksittäisessä tapauksessa lintudirektiivin 9 artiklan poikkeusedellytykset. Tämä lintudirektiivin velvoite ei poistu siirtämällä lajit metsästyslakiin.

Poikkeuslupien hakua väitetään liiallisen näyttötaakan vuoksi mahdottomaksi tilanteissa, joissa valkoposkihanhen tai merimetson aiheuttamat vahingot syntyvät. Tämä ei pidä paikkaansa. Valkoposkihanhelle on myönnetty alueellisesti laaja-alaisia poikkeuslupia ja tarvittaessa hyvin nopeasti. Tämä on ollut mahdollista, koska valkoposkihanhien maatalousvahingot nurmille ja syysviljoille ovat yleisesti tunnettuja.

Merimetsolla lupakynnys on ollut perustellusti tiukempi, koska merimetso aiheuttaa vakavia vahinkoja huomattavasti harvemmin. Vastoin perusteluissa esitettyä vahingonkärsijän ei ole tarvinnut poikkeuslupahakemuksissa esittää tarkkoja selvityksiä tai tutkimustuloksia, vaan lupaviranomainen on käyttänyt erityisesti merimetsolupien harkinnassa Suomen ympäristökeskuksen ja luonnonvarakeskuksen asiantuntijalausuntoja.

Perusteluissa poikkeuslupien hakemista lupa- ja valvontavirastosta pidetään kalliina. Hallitus voi päättää halvemmasta hinnasta merimetson ja valkoposkihanhen poikkeusluville sekä kehittää poikkeuslupien käsittelyä suuntaamalla resursseja niiden käsittelyyn ja verkkopalvelun kehittämiseen. Esimerkiksi Tanskassa, missä ei ole enää juurikaan Suomen kaltaista toimijoiden välistä epäluottamusta, on satsattu hakijoiden palvelemiseen ja käyttäjäystävälliseen verkkopalveluun, jonka kautta poikkeusluvut saa tavanomaisissa tilanteissa nopeasti.

Lajien siirtoa metsästyslakiin perustellaan sillä, ettei luonnonsuojelulaki salli poikkeusluvalla ammuttujen lintujen käyttämistä ravinnoksi. Yksinkertainen ja sosiaalisesti kestävä ratkaisu olisi merimetson ja valkoposkihanhen metsästyslakiin siirtämisen sijasta muuttaa luonnonsuojelulain 89 §:n ensimmäistä momenttia siten, että siihen lisätään lupa- ja valvontaviranomaisen mahdollisuus sallia poikkeusluvalla tapettujen yksilöiden syöminen. Lintudirektiivi ei kiellä poikkeusluvalla ammutun yksilön syömistä.

Hallinnosta on syytä poistaa päällekkäinen luvitusjärjestelmä. Tällä hetkellä säädöspohjaltaan samanlaisia lintuja koskevia poikkeuslupia myöntävät sekä lupa- ja valvontavirasto että Suomen riistakeskus. Kustannustehokkaampaa olisi käsitellä kaikki lintuja koskevat poikkeusluvut lupa- ja valvontavirastossa.

Lajien siirto metsästyslakiin on tarpeetonta lainsäädännön monimutkaistamista, mikä ei muuta lajien lintudirektiivistä tulevaa asemaa tai velvoitteita ratkaista tilanteet poikkeusluvin. Lajit on syytä säilyttää edelleen luonnonsuojelulaissa.

VALKOPOSKIHANHI

Valkoposkihanhen (ja myös muiden hanhien) esiintyminen on voimistunut Suomessa huomattavasti lyhyessä ajassa erityisesti ilmaston lämpenemisen vuoksi (<https://www.birdlife.fi/suojelu/oma-ymparistomme/maatalouslinnut/pelloilla-levahtavahanhhet/>), mikä on johtanut maatalousvahinkojen kasvuun ja hanhikonfliktiin erityisesti Itä-Suomessa. Ongelmaa on liennytetty hanhien hallitun karkottamisen, hanhipeltojen ja vahingonkorvausten avulla. Maisematason hallinnalla on Luonnonvarakeskuksen tekemän tutkimuksen (Hanhipelot ihmisten ja hanhien välisen ristiriidan lievittäjänä) mukaan voitu lieventää vahinkoja ja konfliktia. Esityksellä hanhien esiintymisen maisematason hallinnasta luovuttaisiin.

Esityksen mukaan vähintään viiden yksilön parvessa esiintyvää valkoposkihanhea saisi metsästää ympärivuotisesti pelloilta, jonka sato on korjaamatta. Metsästys olisi siis sallittua pelloilla, joiden tarkoitus on tuottaa satoa myytäväksi tai tuotantoeläinten ravinnoksi. Käytännössä metsästys olisi aina sallittu nurmilla ja muilla pelloilla kylvöstä sadonkorjuuseen. Toukokuun puolivälissä, jolloin Suomessa levähtävien valkoposkihanhien

määrä on suurimmillaan, ampuminen olisi sallittua lähes kaikilla pelloilla mukaan lukien hanhien tärkeimmät ruokailualueet.

Esitys sallisi valkuposkihanhien sääntelemättömän ampumisen niiden pesimäaikaana sekä pesintään valmistautumisen aikana. Lintujen kevät- ja lisääntymisaikaista tappamista ja häiritsemistä koskevat hyvin tiukat EU:n suojelusäännökset, jotka estävät sekä kontrolloimattoman metsästyksen että muiden lajien pesinnän ja pesintään valmistautumisen häiritsemisen.

Lintudirektiivi sallii 9 artiklan mukaisen poikkeuksen silloin, kun kyse on vakavasta vahingosta tai sen riskistä. Lakiesityksessä katsotaan, että jo viisi hanhea laukaisisi vakavan vahingon riskin. Tosiasiassa näin pieni yksilömäärä ei aiheuta tällaista riskiä, eikä oletusta ole esityksessä perusteltu. Valkuposkihanhien aiheuttamat vakavat maatalousvahingot aiheutuvat tuhansien hanhien ruokailusta. Poikkeuslupajärjestelmällä toimenpiteet voidaan lintudirektiivin edellyttämällä tavalla rajoittaa tilanteisiin, joissa on lintudirektiivin edellyttämä vakavan vahingon riski.

Esityksessä perustellaan kuoliaaksi ampumisen tarvetta ristiriitaisesti. Esityksessä myönnetään, ettei tappaminen ole tutkimuksen perusteella yleisesti tarpeen, mutta se sallittaisiin tästä huolimatta yleiseksi poikkeukseksi. Perustelujen sivulla 40 todetaan, että ”Sääntelyn etuna on se, että kuolettavalla ampumisella voidaan joissain tapauksissa tehostaa lintujen karkottamista”. Esimerkiksi Tanskassa hanhien tappoluvan saaneilta viljelijöiltä vaaditaan ensisijaisesti muita karkotuskeinoja, kuten hanhien äänikarkotteita ja pelottimia. Vain silloin, kun muiden karkotuskeinojen teho on pienentynyt, sallitaan kuoliaaksi ampuminen. Se on tehtävä pelottimien läheisyydessä, jotta tappamisella vahvistetaan muiden karkotuskeinojen vaikutusta. Hallituksen esityksessä muiden ennaltaehkäisevien keinojen käyttöä ei edellytetä, vaikka ne ovat keskeisiä myös komission lintudirektiivin tulkintaohjeiden mukaan ja tappaminen vasta vihoviiimeinen keino.

Tanskassa ja Ruotsissa on käytössä moderneja äänipelotuslaitteita, jotka tunnistavat mikrofonien avulla laskeutumassa olevat hanhet ja soittavat tällöin hanhien varoitusääntä, jolloin linnut eivät laskeudu suojattavalle lohkolle. Tämä verraten tehokkaaksi todettu äänipelote olisi hyvin todennäköisesti myös Suomen luonnonsuojelulain mukainen sallittu äänikarkotustapa käytettäväksi keväällä.

Esityksessä jätetään kokonaan huomioimatta, ettei keskeisillä valkuposkihanhien levähdysalueilla Itä- ja Kaakkois-Suomessa ole lainkaan hanhien luontaisia ruokailualueita, kuten luonnonniittyjä. Hanhet eivät siis voi mennä ruokailemaan muualle kuin pelloille. Luontaisten ruokailualueiden puuttumisen vuoksi kattava hanhipeltoverkosto, joilla hanhet voivat vapaasti ruokailla on välttämätön viljelyvahinkojen vähentämiseksi. Esityksen mukaan hanhien esiintymisen ohjaaminen on hyötyihin nähden liian kallista. Perusteluista puuttuu kuitenkin arvio siitä, millainen tilanne olisi keskeisillä ongelma-alueilla, jos hanhien esiintymistä ei olisi viime vuosina ohjattu.

Esityksessä oletetaan, että sallimalla metsästys korvattavien vahinkojen määrä pienenee. Tämä oletama ei saa tukea tutkimuksista. Kontrolloimaton metsästys lisää hanhien häirintää, minkä vuoksi ne liikkuvat enemmän ja laajemmin, jolloin myös vahinkoja syntyy laajemmalla alueella. Lisääntyvä häirintä, jonka vuoksi hanhien lentomäärät kasvavat, lisää niiden energiankulutusta ja ravinnon tarvetta, mikä kasvattaa maataloudelle aiheutuvia vahinkoja. Luonnonvarakeskuksen hanhipelto tutkimuksessa asiasta todetaan, että ”Karkottaminen joko kuolettavasti ampumalla tai muilla keinoin ei välttämättä vähennä satovahinkoja. Hanhien laidunnuspaine voi pienentyä karkotuspaikalla (Månsson 2017), mutta karkotettujen hanhien levitessä laajemmalle ja lentämiseen kuluvaan energiantarpeen lisääntyessä, satovahingot voivat kasvaa alueellisesti (Nolet ym. 2016, Heldbjerg ym. 2022, de Jager ym. 2022). Riippuen karkottamisen intensiteetistä, hanhien energiantarve, eli satovahingot, voivat kasvaa 10–27 % (Nolet ym. 2016, Bauer ym. 2017).”

Esityksen mukaan ”Suomen kautta muuttavien tiukasti suojeltujen valkuposkihanhien määrä on kasvanut voimakkaasti nykyiseen noin 1,7 miljoonaan yksilöön.” Kyseessä on yliarvio.

AEWAn (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds) uusimman arvion mukaan koko kanta on noin 1,5 miljoonaa yksilöä, joista arviolta puolet muuttaa Suomen kautta.

MERIMETSO

EU-lainsäädäntö sallii merimetsojen tappamisen vain tilanteissa, joissa ne aiheuttavat vakavaa vahinkoa tai tilanteissa, joissa on suuri riski vakavan vahingon syntymiselle eikä vahingon estämiseksi ole muuta tyydyttävää vaihtoehtoa. Hallituksen esityksellä sallittaisiin merimetsojen vapaa ampuminen tilanteissa, joissa merimetsot eivät tutkimuksen mukaan aiheuta vakavia vahinkoja. Esitetyt yleispoikkeukset eivät ole tutkimusten mukaan perusteltuja, ja niistä on luovuttava. Merimetsan aiheuttama vakavan vahingon riski toteutuu vain tietyissä tilanteissa ja paikallisesti, ja vahinkojen hallinta on tehtävä poikkeuslupien avulla.

Esityksellä sallittaisiin merimetsojen tappaminen 1.8.–28.2. 300 metrin etäisyydellä verkosta, pitkistä siimasta ja muusta koukkupyödyksestä, rysästä, katiskasta, muusta sulkupyödyksestä ja kalastukseen tarkoitettuun pysyväisluonteisesta rakennelmasta. Korkealaatuisen valtion rahoittaman Luonnonvarakeskuksen, Turun ja yliopiston ja ammattikorkeakoulu Novian laajan ”Merimetsan ja harmaahaikaran suorat kalatalousvahingot: määrän ja laadun arviointi Suomen merialueilla” -tutkimuksen mukaan merimetsot eivät aiheuta vakavia vahinkoja kalanpyödyksillä poislukien joissakin tapauksissa avorysät. Lakiesityksellä sallittaisiin tästä huolimatta merimetsojen tappaminen minkä tahansa veteen lasketun passiivisen pyödyksen, kuten katiskan, ympäriltä 28 hehtaarin alalta. Silläkään ei olisi merkitystä, onko kyse ammatti- vai vapaa-ajan kalastajan pyödyksestä. Sääöksellä sallittaisiin käytännössä lajin vapaa metsästäys elokuusta helmikuuhun. Ammattikalastajien käyttämien avorysien osalta perusteet lintudirektiivin 9 artiklan mukaisille poikkeusluville täyttyvät joissakin tapauksissa ja alueilla, mutta niidenkin osalta vakavien kalanpyödysvahinkojen estäminen tulee tehdä poikkeuslupien avulla.

Esityksellä sallittaisiin merimetsojen tappaminen ympäri vuoden 300 metrin etäisyydellä kalanviljelylaitoksista. ”Merimetsan ja harmaahaikaran suorat kalatalousvahingot: määrän ja laadun arviointi Suomen merialueilla” -tutkimuksen mukaan merimetsot eivät kuitenkaan aiheuta Suomessa vakavia vahinkoja kalanviljelylaitoksilla. Tästä huolimatta lakiesityksellä sallittaisiin lintudirektiivin vastaisesti merimetsojen vapaa ampuminen niiden läheisyydestä ympäri vuoden. Ampua saisi jopa saaristolintujen pesintöjen herkipäähän aikaan keväällä ja kesällä. Koska merimetsot eivät tutkimuksen mukaan aiheuta kalanviljelylaitoksilla vahinkoja, ei niille ole edellytyksiä myöntää poikkeuslupia saati esityksen mukaista yleispoikkeusta.

Esityksellä sallittaisiin merimetsojen ampuminen 1.8.–28.2. kaloille tärkeillä lisääntymispaikoilla. Tutkimustietoa merimetsan vaikutuksista tärkeillä kutupaikoilla ei juurikaan ole, mutta poikkeusluvut erittäin tärkeillä kutualueilla voidaan katsoa varovaisuussyistä perustelluiksi, mikäli alueille kerääntyy suuria määriä merimetsoja. Koska vakavan vahingon riskin edellytyksenä on suuri määrä merimetsoja, lintudirektiivin mukainen vakavien vahinkojen estäminen on mahdollista vain tapauskohtaisten poikkeuslupien avulla.

Esityksellä sallittaisiin merimetsojen ampuminen ympäri vuoden 300 metrin etäisyydellä kalanistutuspaikoista 7 päivää ennen ja jälkeen istutuksen. Istukkaiden kyky vältellä petoja heti istutuksen jälkeen on tunnetusti huono, joten tällaisissa tapauksissa edellytykset poikkeusluvalle ovat olemassa sen jälkeen, kun istutus on tehty. Etukäteen tappamiselle ei ole kuitenkaan perusteita, ja kussakin tapauksessa on syytä arvioida tappamisen vaikutus muun muassa muulle linnustolle, mikä toteutuu vain poikkeuslupaprosessissa.

Hallituksen esityksessä on käytetty valikoivasti tutkimustietoa siitä, mikä on merimetsan vaikutus kalastoon ja kalastukselle. Vaikka merimetsan vaikutusta kalastoon on tutkittu Suomessa verraten paljon, ei tutkimusten perusteella voi yleistää merimetsolla olevan

merkittävää vaikutusta kalastoon. Esimerkiksi Luonnonvarakeskus tiedotti 27.1.2022, että ”Merimetso ei uhkaa Suomen rannikkovesien ahvenkantoja”. Tiedotteeseen liittyvää Heikinheimo ym. (2021) tutkimusta (<https://doi.org/10.1093/icesjms/fsab258>) tai Lehikoisen ym. (2014) tutkimusta (<https://doi.org/10.1016/j.fishres.2017.02.008>), jossa todettiin, etteivät ahven- ja kuhasaaliit ole pienentyneet niillä alueilla, joilla on ollut pitkään paljon merimetsoja, ei ole lainkaan hallituksen esityksessä referoitu.

Luonnonvarakeskuksen ylläpitämät kalastustilastot (https://statdb.luke.fi/PxWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE__kal__kaumer/) eivät myöskään tue esityksen väitteitä vaikutuksesta kalakantoihin ja kalastukseen. Edellisen 20 vuoden aikana rannikon päätoimisten ammattikalastajien määrä on huomattavasti vähentynyt, mutta ahvenen kokonaissaalis on pysynyt samalla tasolla. Kuhan kokonaissaalis on laskenut, mutta pyyntiponnistukseen suhteutettu saalis on pysynyt samalla tasolla muun muassa kuhan kalastukselle keskeisimmillä alueilla Suomenlahdella ja Saaristomerellä, joissa myös merimetsoja on runsaasti ja pitempään syksyllä kuin esimerkiksi Merenkurkussa.

On mahdollista, kuten Luonnonvarakeskus on useissa poikkeuslupia koskevissa lausunnoissaan todennut, että hyvin suurten merimetsokolonioiden läheisyydessä merimetsoilla on paikallisia vaikutuksia kalojen esiintymiseen. On mahdollista, että merimetsolla olisi kalastovaikutuksia erityisesti keskeisillä kuhan ja mahdollisesti myös ahvenen tärkeillä kutualueilla, jos niille kertyy kudun aikana tai heti sen jälkeen runsaasti merimetsoja. Nämä ovat poikkeuslupamenettelyllä ja tapauskohtaisella harkinnalla ratkaistavia tilanteita.

Perusteluissa on paljon tutkimustietoon perustumattomia väitteitä merimetsojen vaikutuksesta kalastukseen ja kalastusvahingoista (sivut 20 ja 21). Väitteiden yhteydessä jätetään viittaamatta Luonnonvarakeskuksen julkaisemaan tutkimukseen ”Merimetson ja harmaahaikaran suorat kalatalousvahingot: määrän ja laadun arviointi Suomen merialueilla”, vaikka tutkimus on toisaalla esityksessä mainittu. Tutkimuksen mukaan merimetsojen vaikutukset kalastukselle ja kalanviljelylle olivat vähäiset tai korkeintaan maltilliset lukuun ottamatta kalanviljelykassessa, joissa verkkosuojaus on repeytynyt tai verkon luukku jäänyt auki. Tutkimuksen mukaan avorysät ovat merimetsolle alttiita ja niissä merimetsot saattavat vähentää kalasaaliita tuntuvasti.

Perusteluissa on korvattu merimetsoa koskevien tutkimuksen tuloksia spekulatioilla, vaikka tuoretta korkealaatuista tutkimustietoa on käytettävissä, mikä on vastoin hyvän hallinnon periaatteita. Kansalaisille ja kansanedustajille on annettava oikeaa vääristämätöntä tietoa, vaikka se heikentäisi esityksen perusteluja.

Perusteluissa käsitellään tilannetta myös laajemmin Euroopassa (s. 21), viitaten Euroopan sisävesikalastus- ja vesiviljelyneuvottelukunnan yhteenvetoihin, mutta jätetään mainitsematta, että Suomen tilanne poikkeaa keskeisesti Keski-Euroopan tilanteesta. Keski- ja Itä-Euroopassa merimetsot aiheuttavat merkittäviä vahinkoja kalankasvatukselle, ja vahinkojen torjuminen muuten kuin suuria määriä lintuja poikkeusluvilla poistamalla on vaikeaa, koska kalankasvatus tapahtuu maalla jopa useiden neliökilometrien kokoisilla kasvatuslampialueilla, joiden suojaaminen on haastavaa. Suomen merialueilla kaloja kasvatetaan kelluvissa suojatuissa verkkoaltaissa, joissa merimetso ei aiheuta vahinkoja, mikäli niiden suojaverkot ovat ehjiä eikä kasvattajalta ole unohtunut verkkoaltaan luukku auki.

ESITYKSEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Esityksen vaikutusten arvioinnissa ei ole tunnistettu kaikkia vaikutuksia, ja vaikutuksia on yleisesti vähätelty. Lakiesityksessä on kyse huomattavan suuresta muutoksesta, joka vaatii selvästi analyyttisemmän ja tutkimustietoon perustuvan riippumattoman asiantuntijatahon tekemän vaikutuksen arvioinnin sen sijaan, että lakiesitystä valmistelleet virkamiehet toteavat, ettei muutoksella ole juuri mitään, ainakaan haitallisia, vaikutuksia mihinkään.

Vaikutusten arvioinnista puuttuvat kunnolliset arvioinnit muun muassa:

- suhteesta perustuslakiin ja vaikutuksista oikeusvaltioon, kun kansalaisten mahdollisuutta vaikuttaa oman ympäristönsä asioihin kavennetaan merkittävästi ja EU-lainsäädännön reunaehdoja ja oikeuden asiassa tekemiä keskeisiä päätöksiä ei täysin huomioida.
- yhteiskunnallisista sosiaalisista vastakkainasettelua lisäävistä vaikutuksista, jotka syntyvät muun muassa luonnon- ja eläinsuojelutahojen maa- ja metsätalousministeriöön, metsästäjiin ja maataloustuottajiin kohdistuvan luottamuksen vähenemisestä
- vaikutuksesta linnustonsuojelu- ja poikkeuslupajärjestelmään
- vaikutusta valkuposkihanhien ohjaamisen avulla rakennettuun yhteistyöhön konfliktien lieventämiseksi
- vaikutuksista maatalousvahinkojen ja vahingonkorvausten määrään ja kohdentumiseen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä
- vaikutuksista valkuposkihanhen levähtämis- ja ruokailumahdollisuuksiin elinkierron kannalta tärkeillä alueilla.
- vaikutuksista muihin peltoalueilla muuton aikana ruokaileviin lintulajeihin
- vaikutuksista pesimälinnustoon
- vaikutuksista Natura 2000 -alueille tai uhanalaisille lajeille
- vaikutuksista ruokamarkkinaan, erityisesti vegaanien hyväksymien tuotteiden saatavuuteen

Esityksessä on kyse huomattavan suuresta lainsäädäntömuutoksesta, joka edellyttää riippumatonta, tutkimustietoon ja lainsäätöön perustuvaa analyttistä asiantuntijoiden tekemää vaikutusten arviointia.

Esitämme, että maa- ja metsätalousministeriö hylkää nykyisen lakiesityksen, ja ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö laativat yhdessä perustuslain ja EU lainsäädännön mukaisen laajasti yhteiskunnassa hyväksyttävissä olevan lakiesityksen valkuposkihanhien poikkeuslupamenettelyn kehittämiseksi.

BirdLife Suomen puolesta 5.5.2026

Aki Arkiomaa, toiminnanjohtaja